

DOI: 10.5281/zenodo.1326343
UDC Classification: 378
JEL Classification: I21

THE INTERNAL CONTROL SYSTEM ORGANIZATION OF THE POLAND HIGH SCHOOL ACTIVITIES

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ВНЗ ПОЛЬЩІ

Oleksandr S. Balan, Doctor of Economics, Professor
Odessa National Polytechnic University, Odessa, Ukraine
Researcher ID: F-2818-2017
ORCID: 0000-0001-6711-5687
Email: shurabalan@ukr.net
Received: 19.05.2018

Контроль діяльності закладів вищої освіти займає важливе місце в системі державного регулювання вищої школи України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питанням контролю діяльності закладів вищої освіти присвячено багато праць, зокрема С. Касьянкової, Т.І. Ломаченка, С.В. Калюги. Питання внутрішнього фінансового контролю вивчає С.В. Сісюк, І.К. Дрозд, В.О. Шевчук та багато інших. Питання розширення автономії закладів вищої освіти все частіше лунає з різних джерел і набуло обговорення як на вищому державному рівні так і на рівні ЗВО. Залишається до кінця не вирішеною ситуація допустимої межі контролю діяльності ЗВО з боку держави. Адже з боку держави на вищу освіту виділяються значні кошти. На вищому державному рівні заключено низку міжнародних угод стосовно витань вищої школи. Зрештою держава зацікавлена у розвиненій потужній системі вищої школи, яка є кузницею з підготовки висококваліфікованих фахівців і наукових кадрів, що безпосередньо впливає насамперед на рівень розвитку економіки країни. Тому дуже важливо визначитись з організуванням системи контролю діяльності ЗВО, яка відповідала б інтересам держави, створювала сприятливі умови для функціонування самих університетів і давала місце мотиваційним чинникам розвитку ЗВО. У зв'язку з цим доцільно вивчити зарубіжний досвід такого контролю. В якості аналогії зупинимось на організуванні системи контролю діяльності ВНЗ Польщі.

Метою статті є розкриття загальних положень, внутрішнього середовища, механізмів контролю, які набули розповсюдження у ВНЗ Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження

Вищі навчальні заклади Польщі відповідно до принципів Болонського процесу і прийнятих за останні два десятиріччя законів і законодавчих актів про освіту здобули право формувати власну

Балан О.С. Організація системи внутрішнього контролю діяльності ВНЗ Польщі. Оглядова стаття.

Статтю присвячено розкриттю організаційних основ, загальних положень, аналізу внутрішнього середовища та механізмів контролю, які набули розповсюдження у діяльності ВНЗ Польщі. Проведено оцінку порядку внутрішнього контролю у ВНЗ Польщі. Зроблено висновки про можливості використання досвіду Польщі на етапі реформування вищої школи України.

Ключові слова: система внутрішнього контролю, внз, фінансовий контроль, реформування

Balan O.S. The internal control system organization of the Poland high school activities. Review article.

The article is devoted to the disclosure of organizational foundations, general provisions, internal environment analysis and control mechanisms that have become widespread in the activities of universities in Poland. An assessment of the internal control in the universities of Poland was conducted. Conclusions about the possibilities of using the experience of Poland at the stage of reforming the higher education of Ukraine are made.

Keywords: internal control system, higher education, financial control, reforming

стратегію, самостійно обирати пріоритети в навчанні та впровадженні наукових досліджень, витрачати свої ресурси та встановлювати свої критерії для підготовки сучасних фахівців, створювати нові моделі навчання на різних рівнях освіти, започатковувати пілотні проекти PhD-програм в різних професійних напрямках.

Внутрішній контроль спрямований в основному на перевірку законності здійснених операцій та збереження державного майна від розкрадання [1].

Завдання внутрішнього контролю полягають у:

1. Перевірці виконання завдань та ефективності здійснення діяльності;
2. Перевірці відповідності операцій:
 - Загальноприйнятим законам;
 - Наказам ректора, канцлера, рішенням колегіальних органів та прямих розпоряджень начальства;
 - Діловим інтересам ВНЗ;
3. Перевірці достовірності документів шляхом перевірки відповідності їх змісту фактичному стану;
4. Перевірці відповідності встановленому порядку та дисципліні праці;
5. Виявленні порушень у виконанні завдань та вживанні заходів щодо ліквідації цих порушень;
6. Вивченні причин виявлених недоліків та встановленні умов, необхідних для їх запобігання у майбутньому.

Процедури внутрішнього фінансового контролю у ВНЗ розробляються на підставі «Komunikatu Nr 13 Ministra Finansów z dnia 30.06.2006r. w sprawie ogłoszenia «Standardów kontroli finansowej w jednostkach sektora finansów publicznych» (Наказ № 13 Міністра фінансів від 30.06.2006 р. в питанні «Стандартів Фінансового контролю у підрозділах сектору державних фінансів»).

ВНЗ Польщі проводять фінансове управління та його контроль на основі:

1. Ustawy z dnia 27 lipca 2005 Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz.1356, z późn. zm.) (Закону Про вищу освіту від 27 липня 2005 р. (Журнал законів 2005 р., № 164, п. 1356 зі змінами);
2. Ustawy z dnia 30 czerwca 2005r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr249, poz. 2104) (Закон про державні фінанси від 30 червня 2005 року. (Журнал законів 2005 року № 249, п 2104);
3. Ustawy z 17 grudnia 2004r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz. U. z 2005 r. Nr 14, poz. 114) (Закон про відповідальність за порушення дисципліни державних фінансів від 17 грудня 2004 р. (Журнал законів від 2005 р. № 14, пункт 114);
4. Ustawy z dnia 29 września 1994r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 z późn. zm.) (Закон про бухгалтерський облік від

29 вересня 1994 року. (журнал законів 2002 р. № 76, п. 694 зі змінами);

5. Ustawy z dnia 29 stycznia 2004r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 19, poz. 177 z późn. zm.) (Закон про державні замовлення від 29 січня 2004 року. (Журнал законів 2004 р. № 19, пункт 177 зі змінами);
6. Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych (Dz. U. z 2006 r. Nr 246, poz. 1796) (Постанова Ради Міністрів від 22 грудня 2006 року у справі деталізації принципів Фінансового управління державними університетами (Журнал законів 2006 р. № 246, пункт 1796) [2].

ВНЗ проводить фінансовий контроль у межах виділених фондів з дотацій державного бюджету, доходів від наданих платних освітніх послуг, надходжень з інших джерел.

Фінансовий контроль ВНЗ здійснюється на основі матеріально-фінансового плану, прийнятого Сенатом ВНЗ.

Нагляд за виконанням матеріально-фінансового плану університету здійснює ректор, канцлер і квестор.

Доходи університету вважаються державними фондами і включають:

- Державні субвенції;
- Кошти від оплати додаткової наукової діяльності;
- Кошти з іноземних джерел;
- Доходи від оренди майна;
- Дарунки, громадські пожертвування, інші надходження.

Фінансовий контроль є складовою внутрішнього контролю процесів, пов'язаних з отриманням і розподілом державних коштів та управлінням майном.

Проведення фінансового контролю передбачає дотримання принципів законності, надійності, доцільності і економності.

Дотримання закону (законності) означає, що всі працівники зобов'язані дотримуватись відповідності всіх видів діяльності з обов'язковими зовнішніми і внутрішніми законами.

Надійність вимагає від працівників виконання своїх обов'язків з належною обачністю і старанністю, включаючи належне та фактичне документування господарських операцій.

Доцільність означає перевірку витрачання коштів відповідно до передбаченої мети, зазначеної у фінансовому плані, чи були дії працівників відповідними для реалізації конкретних цілей.

Критерій економності дозволяє оцінити, чи виконуються завдання університету економно та ефективно [3].

Правильне внутрішнє середовище є основою для інших елементів фінансового контролю. Таке середовище складається з: чесності та інших

етичних цінностей, професійної компетенції, організаційної структури, ідентифікації завдань, делегування повноважень [1].

Ректор та співробітники підтримують фінансовий контроль та його функціонування. Канцлер та керівники організаційних підрозділів відповідають за фінансовий контроль у сфері наданих їм завдань, у тому числі відповідність процедур фінансового контролю підпорядкованим їм працівникам.

Ректор може довірити конкретні обов'язки у сфері фінансового контролю співробітникам університету. Делегування обов'язків цим особам відбувається на підставі письмового дозволу.

Університет має внутрішню систему звітності, яка забезпечує управління, використання інформації, необхідної для виконання завдань [4].

Механізми фінансового контролю є важливими для ефективної діяльності і успішного досягнення цілей ВНЗ. Механізм фінансового контролю визначається складаються правилами, процедурами, інструкціями і видами діяльності, за допомогою використання яких забезпечується функціонування ВНЗ, зокрема отримання та розподіл державних коштів та управління ними. Серед контрольних механізмів розрізняють загальні механізми та механізми системного контролю інформації.

Загалом фінансовий контроль являє собою процес, пов'язаний з отриманням та розподілом державних коштів та управлінням майном [2]. Фінансовий контроль включає:

- дотримання та застосування процедур, викладених у стандартах;
- попередню оцінку доцільності прийняття фінансових зобов'язань та здійснення витрат, оцінку отримання державних коштів, їх використання та здійснення фінансової діяльності;
- управління майном.

Застосування процедур фінансового контролю зобов'язує всіх працівників, які беруть участь у процесі отримання та використання державних асигнувань, нести зобов'язання, а також здійснювати керування та брати відповідальність за майно ВНЗ.

Угоди, об'єктом яких є послуги, постачання або будівельні роботи ВНЗ включені до правил, викладених у правилах державних замовлень.

Витрати коштів на постачання, послуги та роботи повинні бути задокументовані з належною обачністю, і це, зокрема, означає, що:

- документи не можуть містити бухгалтерських помилок і повинні відповідати вимогам Закону про бухгалтерський облік, Закону про податок на товари та послуги, а також вимогам внутрішніх актів, що діють у ВНЗ;
- у документах повинна бути присутня інформація про: ціль покупки, джерело фінансування, що використовується в процедурі державних замовлень, та

доповнення іншою інформацією, зазначеною у внутрішніх положеннях;

- вид витрат повинен відповідати виду діяльності, до якого ці витрати були зараховані, і повинен відповідати правилам та засадам щодо понесення окремих видів витрат та джерел їх фінансування.

Основний контроль включає перевірку відповідності господарської та фінансової операцій із наявним станом майна, зокрема, таких як:

- угода з підрядником щодо виконання завдання дає надійну гарантію ретельного його виконання;
- описане у документі завдання, як виконане, відповідає порядку його виконання згідно договору;
- дані, які розкриваються в документі, що стосуються якості, кількості, вартості тощо, відповідають стандартам обов'язковим в термінах виконання поставленого завдання.

Контроль за бухгалтерським обліком пов'язаний насамперед з перевіркою повноти та правильності ведення документів, правильності арифметичних дій, змісту та відповідності числових даних. Крім того перевірка того, чи даний документ відповідає потрібній формі, чи був складений компетентною особою, чи є наявні дата та номер документа, чи містить документ підписи уповноважених осіб та відповідні печатки, або не містить виправлень, а якщо і містить, то вони були здійснені правильним способом [5].

У ВНЗ Польщі система фінансового контролю базується на наступних формах:

- первісна перевірка (попередня перевірка);
- безперервний контроль;
- повний контроль.

Принцип самоконтролю реалізується через зобов'язання кожного працівника, що бере участь у процесі господарських та фінансових операцій, також у контролюванні діяльності ВНЗ. Даний принцип полягає, наприклад, у підготовці документів працівниками, під час якого відбувається його здійснення.

Принцип попередньої перевірки полягає в тому, щоб контролювати кожну операцію перед тим, як прийняти рішення, що спричинить фінансовий ефект.

Принцип безперервності контролю реалізується шляхом проведення заходів контролю безперервним способом, що забезпечує безперервну ліквідацію нецільових та неправильних операцій.

Принцип повного контролю здійснюється шляхом проведення перевірок у всіх їх формах та у всій сфері фінансово-господарської діяльності ВНЗ.

Процес внутрішнього Фінансового контролю здійснюється: працівниками на індивідуальних робочих місцях; керівниками відділів; директорами інститутів; квестором; канцлером; проректорами; ректором.

Канцлер або уповноважені ним особи затверджують всі господарські та фінансові операції до моменту їх реалізації. Зобов'язання та витрачання державних коштів підлягають контролю: початковому, поточному, остаточному.

Початковий контроль полягає в оцінці проектів, угод, договорів та інших передбачуваних операцій з точки зору доцільності витрачання коштів та відповідності матеріально-фінансовому плану.

В рамках попереднього контролю проектів, договорів, угод та інших документів, пов'язаних із зобов'язаннями, передбачається надання висновку з точки зору юридичних радників.

Підтвердження попереднього контролю є наявність на документі (проекті, договорі, угоді тощо) підпису. Підписання документу Квестором щодо виконання поставлених завдань означає, що він здійснив початкову перевірку і для виконання завдання забезпечені фінансові ресурси.

Поточний контроль полягає у вивченні діяльності, фінансових та господарських операцій в ході їх виконання.

Поточний контроль полягає у перевірці господарських чи фінансових операцій, відображених у документі (рахунок – фактура, накладна, податкова накладна) з точки зору законності, економності та бухгалтерського обліку, описі документа.

Здійснюваний Квестором поточний контроль включає, зокрема, перевірку дотримання принципів грошових розрахунків у сфері витрат. Доказом виконання Квестором контролю є його підпис на документі, що відноситься до господарської чи фінансової операції.

Остаточний контроль полягає у перевірці господарських та фінансових операцій після того, як вони були здійснені.

Контроль після виконання операцій здійснюється на підставі первинних та вторинних документів. Його мета – оцінити операцію з точки зору цільового виконання, законності й економності. Цей вид контролю дозволяє

протидіяти виявленим порушенням, тобто має запобіжний характер [6].

У випадку будь-яких невідповідностей проводять після контрольні заходи, спрямовані на: усунення виявлених порушень, їх причин і наслідків; застосування санкцій щодо працівників, відповідальних за виявлені порушення; покращення аудиторської діяльності.

Остаточний контроль проводиться Ректором, Проректорами, Канцлером, Квестором.

Доступ до фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів надається виключно уповноваженим особам.

Канцлер несе відповідальність за захист ресурсів університету та їх належне використання.

Всі випадки, в яких через надзвичайні обставини не було дотримано процедур та принципів фінансового контролю, повинні бути обґрунтовані та задокументовані відповідальними особами, а потім схвалені Ректором [4].

Ректор згідно своїх поточних обов'язків здійснює моніторинг та оцінювання ефективності системи фінансового контролю та її окремих елементів. Виявлені проблеми вирішуються в робочому порядку.

Постійна оцінка фінансового контролю є обов'язковою для всіх осіб, що виконують управлінські функції [6].

Висновки

Проведене дослідження дало змогу оцінити порядок організування внутрішнього контролю у ВНЗ Польщі, причому увага в основному була приділена в основному фінансовому контролю. Впорядкованість процесу контролю є важливою складовою ритмічного функціонування закладу вищої освіти. На етапі реформування вищої школи України є актуальним вивчення позитивного зарубіжного досвіду.

Однак це стосується не лише фінансового, а й інших видів контролю діяльності ВНЗ, однак на цей предмет доцільно провести дослідження у наступних публікаціях.

Abstract

The article analyzes the organizational foundations and the internal environment of the Poland universities. An assessment of the order and internal control mechanisms that were distributed in the universities of Poland were investigated. It is revealed that financial control mechanisms are important for effective activity and successful achievement of the goals of higher educational institutions. The mechanism of financial control is determined by the rules, procedures, instructions and types of activity, through which the functioning of the higher education institutions is ensured, in particular, the receipt and distribution of public funds and their management. Among the control mechanisms are the general mechanisms and mechanisms of system control of information. Financial control is part of the internal control over the processes involved in obtaining and distributing public funds and managing property. The conduct of financial control involves observance of the principles of legality, reliability, expediency and economy. Conclusions about the possibilities of using the experience of Poland at the stage of reforming the higher education of Ukraine are made.

Список літератури:

1. Касьянова С. Система освіти Польщі в рамках реалізації Болонського процесу / С. Касьянова // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – № 3-4. – С. 207-213.
2. Kuc B.R. Kontrola w systemie zarzq.dzania / B.R. Kuc // PTM. Warszawa. – 2006. – s. 250.
3. Т.І. Ломаченко Дієва система внутрішнього контролю: Європейський досвід/ Т.І. Ломаченко // Українська академія банківської справи Національного банку України. – 2013. Вип. 2 (26).
4. Василюк А. Вища освіта Польщі: структура, управління, фінансування, підготовка кадрів / А. Василюк // Освіта і управління. – 1998. – № 2. – Т 2. – С. 154-163.
5. Strategia rozwoju wyzszego w Polsce do 2010, s. 3 [*Електронний ресурс*]. – Режим доступу: <http://www.menis.gov.pl/szkwyz/strategia/strategia.htm>.
6. Regulamin przeprowadzania kontroli wewnytrzej w Panstwowej Wyzszej Szkole Zawodowej im. Stanislawia Staszica w Pile: Zalq.cznik do zarzq.dzenia Nr 48109 Rektora PWSZ im. St. Staszica w Pile z dnia 15 paidziemika 2009 roku.

References:

1. Kasyanova, S. (2005). The system of education of Poland in the framework of the Bologna process. *Osvita i upravlinnya*, 8, 3-4, 207-213 [in Ukrainian].
2. Kuc, B.R. (2006). Control in the management of management system. PTM. Warsaw [in Polish].
3. Lomachenko, T.I. (2013). Diyovs system of internal control: European experience. *Ukrayinska akademiya bankivskoyi spravy Natsionalnoho banku Ukrayiny*, 2 (26) [in Ukrainian].
4. Vasylyuk, A. (1998). Higher education in Poland: structure, management, financing, training of personnel. *Osvita i upravlinnya*, 2, 2, 154-163 [in Ukrainian].
5. Strategy for higher-level development in Poland up to 2010. Retrieved from <http://www.menis.gov.pl/szkwyz/strategia/strategia.htm> [in Polish].
6. Rules for conducting internal control at the State Higher Vocational School Stanislawia Staszica in Piła: Zalcz.cznik for management No. 48109 Rector of the PWSZ them. St. Staszica in Piła from 15 paidziemika 2009 [in Polish].

Посилання на статтю:

Balan O. S. Organizacja systemu wnutriushnego kontroliu diyalnosti VNZ Polshchi / O. S. Balan // Ekonomika: realii chasu. Naukoviy zhurnal. – 2018. – № 3 (37). – С. 15-19. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No3/15.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.1326343.

Reference a Journal Article:

Balan O. S. The internal control system organization of the Poland high school activities / O. S. Balan // Economics: time realities. Scientific journal. – 2018. – № 3 (37). – P. 15-19. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2018/No3/15.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.1326343.

